

Spis rzeczy

Słowo wstępne	5
Przedmowa do drugiego wydania włoskiego	9
Wprowadzenie. „Romantyczny” – określenie przybliżone	21

ROZDZIAŁ I

Piękno Meduzy 37

1. Piękno meduzyjskie u Goethego, Shelleya i Keatsa 37
2. Piękno grozy, piękno smutku, piękno i śmierć u przedstawicieli wczesnego romantyzmu, u Novalisa, Chateaubrianda, Hugo, Baudelaire’a, Flauberta i D’Annunzia 41
3. Prekursorzy: Tasso, dramaturgowie elżbietkańscy i dramaturgowie okresu Restauracji 47
4. Lirycy XVII wieku 53
5. Różne znaczenie „niezdrowego piękna” w okresie baroku i w okresie romantyzmu 55
6. „Niezdrowe” piękno u Baudelaire’a. Urok *faisandage*. Piękno smutnych krajobrazów 58

ROZDZIAŁ II

Metamorfozy Szatana 67

1. Postać Szatana u Tassa i u Marina 67
2. Szatan Milona. Opinia Taine’a. Rzekomy satanizm Milona. Punkt widzenia romantyków (Schiller, Blake, Shelley) 70
3. Stopienie się typu „szlachetnego bandyty” z typem Miltonowskiego Szatana. *Zbójcy* Schillera 73
4. Typ outlawa w powieści grozy. Schedoni Anny Radcliffe. Elementy szekspirowskie 74
5. Matthew Gregory Lewis, Heinrich Zschokke. *Abällino*, *Jean Sogar* 76
6. Buntownik byronowski. Cechy charakterystyczne, wywodzące się z twórczości Ann Radcliffe 77
7. Byron i *Zeluco* Moore’a 83

8. Byron i Chateaubriand (*René*) 84
9. Osobowość Byrona 85
10. Wrodzona skłonność Byrona do gwałcenia norm: *le bonheur dans le crime* 87
11. Bohaterowie znaczeni przez los. Jean Sbogar, Antony. Miłość zbrodnicza 90
12. Wampiryzm 92
13. „Outlaw-filantrop” u autorów powieści w odcinkach 94
14. Znaczenie wampiryzmu. Związek z tematyką rozdziału pierwszego. Wykład Augera i sąd Sainte-Beuve’a. „Byron i Sade [...] to dwaj główni inspiratorzy pisarzy naszych czasów” 95

ROZDZIAŁ III

Pod znakiem Boskiego Markiza 99

1. Typ prześladowanej niewinności w *Klarysie* Richardsona. Koncepcja moralności u Richardsona 99
2. *Zakonnica*. Diderot i *Le Système de la Nature* 101
3. *Thérèse Philosophe* 102
4. *Niebezpieczne związki*. Uwagi Baudelaire’a 103
5. Powieści markiza de Sade i jego „filozofia” 106
6. *Restif de la Bretonne* 111
7. „Niezdrowe” tematy u Chateaubrianda 112
8. Popularność tematu uciśnionej niewinności. *Mnich* Lewisa. Sukces tej powieści; Hoffmann, Wiktor Hugo, George Sand 114
9. Uciśniona niewinność w powieściach Ann Radcliffe. Sceny rozpoznania 115
10. Pisarki pod wpływem męskiego punktu widzenia, panna Wilkinson i pani Shelley 116
11. Beatrice Cenci Shelleya. „Niezdrowe” wątki u Shelleya 117
12. *Melmoth the Wanderer* Maturina 120
13. Popularność angielskiej powieści grozy we Francji. Wpływ na styl życia. Anegdota o Berliozie. Księżna Belgiojoso. Pisarze z grupy Jeune France 123
14. *Martwy osioł i zgilotynowana kobieta* Janina 125
15. Janin jako moralista. Jego esej o markizie de Sade; recenzja *Madame Putiphar* 127

16. *Pamiętniki szatana* Frédérica Souliégo 130
17. Pétrus Borel „wilkołak”. *Champavert; Madame Putiphar* 132
18. Środowisko literackie, w którym wzrósł Baudelaire. Spostrzeżenie hrabiego Horacego de Viel Castel. Berlioz. Musset 138
19. Delacroix 139
20. Baudelaire. Odkrycie Poege. Baudelaire a Sade. Erotyka Baudelaire’a 143
21. Flaubert. *Kuszenie świętego Antoniego*. Kobieta idealna w ujęciu Flauberta. Flaubert i *Panna de Maupin*. Egzotyzm 144
22. Autobiograficzne wspomnienia Flauberta. Flaubert a Sade. Flaubert a Byron 158
23. Hrabia de Lautréamont i jego *Pieśni Maldorora*. Pokrewieństwo duchowe z Pétrusem Borelem 161

ROZDZIAŁ IV

Piękna bezlitosna pani 163

1. Powszechność tematu kobiety fatalnej. Ajschylos; dramaturgowie elżbietańscy 163
2. Typ kobiety fatalnej w literaturze romantycznej. Dwie rodziny 165
3. Matylda z *Mnicha* Lewisa 166
4. Velleda Chateaubrianda. *Salammbô* 168
5. Mérimée: *Kobieta jest diabłem*, *Carmen*. Umiejscowienie kobiety fatalnej. Egzotyzm i erotyzm 169
6. Cecylia z *Tajemnic Paryża* Suego 171
7. Różne pochodne: Wstydliva Rozalba. Conchita i inne 173
8. Egzotyzm i mistycyzm. Zapowiedź egzotyizmu romantycznego. *La Belle Dame sans Merci* Keatsa 174
9. Gautier – założyciel egzotycznego estetyzmu. *Une nuit de Cléopatre*. Parabola płci na przestrzeni XIX wieku 176
10. Nyssia z *Le Roi Candaule* Gautiera. *Wenus z Ille*. *La Morte amoureuse* 179
11. Synteza kobiety fatalnej. Imperia Gautiera. Kurtyzana Marie z *Listopada* Flauberta. Królowa Saba i Ennoia z *Kuszenia* Flauberta. Rozwój tego typu kobiety fatalnej w Anglii 182
12. Swinburne 186
13. Monckton-Milnes zapoznaje Swinburne’a z twórczością Sade’a 188

14. Sadomasochizm Swinburne'a. „Bezsilna ofiara wściekłego gniewu pięknej kobiety”. Typ kobiety fatalnej w utworach Swinburne'a. Wpływ prerafaelitów. Zbieżność z typami kobiecymi u Gautiera i u Flauberta 188
15. Maria Stuart z *Chastelard* 192
16. *Atalanta w Kalydonie* i wpływ teorii Sade'a 197
17. *Lesbia Brandon* i *Anactoria* 200
18. Kobieta fatalna w *Poems and Ballads*. Dolores 203
19. Sublimacja sadomasochizmu Swinburne'a: bogini Wolności 221
20. Uwagi Swinburne'a o pewnych głowach kobiecych przypisywanych Michałowi Aniołowi. *Cleopatra* 224
21. Typ syntetyczny kobiety fatalnej osiąga swój punkt szczytowy w Monie Lizie Patera. Moda na uśmiech Giocondy 229
22. *Sphinx* Wilde'a 234
23. Swinburnowski typ kobiety fatalnej w *Rapsodia lirica* Nencioniego. Niewielkie powodzenie tematyki dekadenskiej we Włoszech 239
24. Syntetyczna kobieta fatalna u D'Annunzia. *Pamphila*. Wpływ Flauberta. Sonety Banville'a i D'Annunzia o kobietach fatalnych. Ippolita Sanzio z *Triumfu śmierci* 244
25. Sadyzm w twórczości D'Annunzia. Nieszczerość D'Annunzia 249
26. Swinburnowski rodowód Dannunziańskiej „nadkobiety” 253
27. Komnena, Basiliola i Fedra 255
28. Sadyistyczne teorie u D'Annunzia. „Filozofia” Isabelli Inghirami 262
29. Inne kobiety fatalne u Rachilde'y, u Huysmansa i u Oktawa Mirbeau. La Marquise de Sade, Clara z *Ogrodu udręczeń* 264
30. Typ Mademoiselle Bistouri w literaturze dekadenskiej. Ucieczka w humorystykę: Laforgue 266

ROZDZIAŁ V

Bizancjum 271

1. Sztuka Gustawa Moreau 271
2. Salome Moreau i Huysmansa 273
3. Kobieta fatalna u Moreau. Helena wśród konających 276
4. Salome Wilde'a. Ten sam temat w ujęciu Heinego i Flauberta. Banville. Laforgue 281
5. Herodiada Mallarmégo, jej symboliczna wymowa. Herodiada i Salammbo. 286

6. „Lasciva est nobis pagina, vita proba” 288
7. Sadyzm i katolicyzm u francuskich dekadentów 289
8. Huysmans. Jego zamięłowanie do „bolesnego” krajobrazu. Gilles de Rais 291
9. Barbey d'Aurevilly 294
10. Villiers de l'Isle-Adam 297
11. Joséphin Péladan i jego *éthopée*. Okultyzm dekadentów. Temat hermafrodyty. Androgyn Leonarda da Vinci. „Perwersyjna” interpretacja „prymitywów”. Powieść rosyjska. Wagner 298
12. Elémir Bourges: *Zmierzch bogów* 308
13. Druga *éthopée* dekadentyzm: powieści Catulle Mendès 310
14. *Pan Venus* Rachilde'y 313
15. Wpływy rosyjskie. Dostojewski 317
16. *Très russe* Jean Lorraina, *Les Noronsoff* 318
17. Dorian Gray i Monsieur de Phocas. Walter Pater i angielscy dekadenci. *Under the Hill* A. Beardsleya. Lorrain i Moreau. *Buveurs d'âmes* 321
18. Perwersyjne baśnie 322
19. Rémy de Gourmont 334
20. Marcel Schwob 337
21. Barrés. Jego „bolesne” krajobrazy 341
22. André Gide 347
23. Félicien Rops i satanizm. Lubieżność i śmierć 350
24. Poezja po Baudelaire. Maurice Rollinat. Albert Samain. R. de Montesquiou. Renée Vivien. Parodie: *Les Délivrescences d'Adoré Floupette*; *The Decadent to his Soul*. Verlaine 351
25. Żale nad końcem kultury łacińskiej. *Tout decade...* Bizancjum. Paul Adam 368
26. Najbardziej monumentalna postać dekadentyzmu: D'Annunzio. *Le Laudi* i Vittoriale 373

ANEKS

Swinburne i „angielska perwersja” 377

1. Angielski sadomasochizm. George Augustus Selwyn 377
2. Typ angielskiego sadysty we francuskiej literaturze romantycznej 378
3. W dzienniku braci Goncourtów. Wizerunek Swinburne'a przez Maupassanta i jego wpływ na postać Georges'a Selwyna w *La Faustin*; kontaminacja z innymi postaciami z życia 379

4. Skandale londyńskie w relacji „Pall Mall Gazette” 1885; artykuł Villiers de l’Isle-Adama 382
5. Rodowód postaci markiza Mount Edgcumbe z *Rozkoszy* 384
6. Angielski sadyzm w *Monsieur du Paur* Touleta, w *Diablich sprawach* d’Aurevilly, w *Ogrodzie udręczeń* Oktawa Mirbeau, w *Monsieur de Phocas* i w *Les Noronsoff* Jeana Lorraina, w *La Vertu suprême* Joséphina Péladana 385
7. Zakończenie 389

Przypisy 391

Wykaz skrótów 502

Indeks osób i tytułów dzieł literackich 504